

Борис Попиванов

Политбарометър

*Година 26, брой 2
1 март – 8 май*

Издател

Фондация Фридрих Еберт | Бюро България
Ул. Княз Борис I 97 | 1000 София | България

Отговорен редактор:

Жак Папаро | Директор, ФФЕ, Бюро България
тел.: +359 2 980 8747 | факс: +359 2 980 2438
bulgaria.fes.de

Контакт:

office.sofia@fes.de

Използването с търговска цел на всички, издадени от Фондация Фридрих Еберт (ФФЕ) публикации, не е позволено без писменото съгласие на ФФЕ.

Мненията, изразени в тази публикация, принадлежат на автора/авторите и не отразяват непременно позицията на Фондация Фридрих Еберт.

Повече информация по темата ще намерите тук:

[➤ bulgaria.fes.de](http://bulgaria.fes.de)

Година 26, брой 2
1 март – 8 май

Политбарометър

Забележка 1: Времевият обхват на анализа е разширен до 8 май 2026 г., за да обхване съставянето на новото българско правителство.

Съдържание

1. Външнополитическа динамика	3
2. Развитие на политическата ситуация	4
3. Състоянието на партийната система	7
4. Прогресивният политически и обществен дневен ред	11
5. Основни изводи, прогнози и препоръки	12

1.

Външнополитическа динамика

Споразумението с Украйна. Подписването на 10-годишно споразумение за сигурност между България и Украйна се превърна в политическа изненада, поляризираща нагласите в България. Идеята за това споразумение бе лансирана година и половина по-рано, но тогавашният служебен министър-председател Димитър Главчев я беше отложил с аргумента, че е необходим редовен парламент. 51-ото Народно събрание след това обаче не предприе нищо по темата. Такъв бе контекстът на неочакваната и необявена предварително визита на служебния министър-председател Андрей Гюров и неговата делегация в Киев, довела до подписване на въпросния акт. Протичащата предизборна кампания провокира и усили противоположни политически реакции. Ако коалицията между „Продължаваме промяната“ и „Демократична България“ (ППДБ) приветства документа, утвърждаващ според тях българския принос към общата европейска подкрепа за украинската кауза, то президентът Илияна Йотова, лидерът на най-влиятелната партия „Прогресивна България“ (ПБ) Румен Радев и лидерът на Българската социалистическа партия (БСП) Крум Зарков го оспориха остро. Съображенията на критиците бяха по-скоро процедурни, отколкото по същество – че е недопустимо служебен кабинет със съвсем кратък хоризонт да обвързва международно страната, без политически и експертен дебат и без сезиране на никоя от другите институции. Премиерът Гюров се оправда, че Споразумението не представлява международен договор, а меморандум за намерение, който не задължава България с нищо конкретно и затова не се нуждае от ратификация в парламента. По такъв начин българската позиция отново стана двусмислена, а същата неопределеност се пренесе върху идеята за общ европейски заем в полза на Украйна, гарантиран от държавите-членки на Европейския съюз (ЕС).

Съветът за мир. Служебното правителство отказа да даде ход на българското членство в т.нар. Съвет за мир – инициа-

тивата на президента на САЩ Доналд Тръмп, получила подкрепата (и подписа) на предишния български министър-председател Росен Желязков. По този повод в последните седмици на отиващото си 51-о Народно събрание се получи междуинституционален сблъсък. В стремежа си да легитимират своята проамериканска визия, ГЕРБ-СДС, Движението за права и свободи (ДПС) и „Има такъв народ“ (ИТН) гласуваха решение, с което задължават правителството да внесе българското членство в Съвета за мир в парламента за ратификация. Гюров, по това време на посещение в Брюксел, заяви, че няма да се съобрази с решението заради неговата противоконституционност. Според Гюров, Министерският съвет е органът, който преценява дали да внесе международни договори за ратификация в Народното събрание, а не Народното събрание да преценява вместо него. Казусът засега няма продължение. Единственият резултат беше, че Гюров на практика публично се присъедини към тезата за разминаване между ЕС и САЩ по въпросите на Близкия Изток.

Приемствеността. Разногласията между служебен кабинет, президентска институция и политически партии по външната политика не попречиха да изпъкне една ярка проява на приемственост, засягаща енергийната свързаност в Източна Европа в условията на геополитически кризи и дефицити на суровинни доставки. Става дума за проекта за Вертикален газов коридор, който върви към финална фаза на реализация, и в който България не само участва, но и е осъществила огромната част от работата на своя територия. Този проект, който поне видимо събира съгласието и на Вашингтон, и на Брюксел, бе защитен както от служебния премиер Гюров в разговора му с американския държавен секретар Марко Рубио, така и от президента Йотова на срещата на върха на Европейската политическа общност в Ереван.

2.

Развитие на политическата ситуация

Предизборната кампания. Кампанията за осмите парламентарни избори от април 2021 г. беше във висша степен необичайна – с предизвестен категоричен победител, но и с висока доза несигурност в обществото, медиите и партиите какво трябва да се очаква от тази победа. Обратно на предварителните прогнози, кампанията не беше мръсна и кална, и не се запомни с нито един сериозен компрометиращ скандал. Не се сбъднаха и хипотезите, че ще бъде използвана т.нар. „етническа карта“, т.е. всяване на напрежение на етническа основа, каквито опити например съществуваша в хода на зимните протести. Допускането, че ключовата тема на предходния месец, масовото самоубийство в хижа „Петрохан“ и неговите предполагаеми политически връзки, също бе опровергано.

В централен въпрос се превърна честността на изборите. Това не беше изненадващо, като вземем предвид факта, че предишният вот от октомври 2024 г. отбеляза печален рекорд по манипулации и бе частично касиран от Конституционния съд, а проучванията на общественото мнение едновременно регистрираха недоверието на гражданите в изборния процес. Честността на изборите като тема се разви в две посоки. Първо, в съмнения за купено и контролирано гласуване от страна на ГЕРБ и ДПС и усилията то да бъде пресечено, от една страна, и в обвинения за сплашване на избирателите, от друга. И второ, в предположения за външна, разбирай руска, намеса в полза на ПБ, идващи да възпламенят наново геополитическото разделение в българското общество.

Като следваща важна тема се утвърди ролята на служебния кабинет, критикуван от много посоки, че представлява участник в изборната надпревара с акции и изявления в подкрепа на ППДБ. Стигна се до твърдения за нелегитимността на служебния премиер Андрей Гюров, безпрецедентни по характера си, в призови за оставката му, и в обобщения, че актовете на изпълнителната власт са нищожни. Основание за този мотив дойде от официално публикувано становище на един от генералните адвокати на Съда на ЕС, в което се заключава, че Гюров не е отговарял на условията за подуправител на Българската народна банка, а оттам и за министър-председател. Макар че становището нямаше правно обвързваща сила, бе широко тиражирано като доказателство за несъстоятелността на Гюровия избор.

Третата водеща тема в кампанията, разбираемо, засягаше отношението към новата политическа формация на Румен Радев. В целия политически спектър, както и в медиите, личеше несигурност спрямо лидера на ПБ. Постоянно звучаша апели той да говори повече и да обясни плановете и про-

грамата си. Но пък притесненията на партиите, че ще трябва да се съобразяват с Радевия проект оттук нататък, ги правеше предпазливи в критиките и отрицанието. С много условности се говореше, че принципно е възможно партньорство с ПБ, а най-често се обсъждаха потенциалните коалиции на ПБ – дали с ГЕРБ, или с ППДБ.

Кампанията стартира скучно и безинтересно. Великденските празници, оказали се по средата на предизборния месец, още повече забавиха бавното темпо, и едва във финалната седмица настъпи радикализация, белязана най-вече от геополитическата конфронтация „за“ или „против“ Русия.

Резултатите от изборите. На 19 април гласуваха 3,36 млн. избиратели, което по официални данни прави 51,11%, но всъщност са вероятно над 60% от имащите право на глас заради твърде остарелите избирателни списъци, в които фигурират далеч повече хора от цялото сегашно население на България. Това е най-високата активност от началото на политическата криза насам. Очевидна причина за този факт е появата на нов голям политически играч в лицето на ПБ. Може да се каже, че Румен Радев е и последната голяма надежда на недоволните от управленския модел на Бойко Борисов. Всички политически фигури или партии, натрупали популярност в качеството си на алтернатива на този модел през последните 10 години, пожънаха в една или друга степен разочарования със своите парламентарни или правителствени участия. След Радев няма останала друга фигура. Именно от такава гледна точка той е последното, и най-ярко, лице на битката на „промяната“ срещу „статуквото“.

Резултатът на ПБ бе наистина впечатляващ и успя да надхвърли всички очаквания. Имаме първото абсолютно мнозинство в България от 29 години насам, и то в поляризирана и фрагментирана политическа среда, която според почти всички анализатори е била „обречена на коалиции“. В сравнителен план гласовете за ПБ, макар и с над 200 хиляди по-малко от тези на ГЕРБ при разгромната му победа от 2009 г., са съпоставими, защото попадат в ситуация с намалено избирателно тяло и с по-високи нива на деполитизация.

19 април не приключва, но форсира процесите на трансформация на партийната система в България. Избирателят „наказа“ и четирите партии, съставляващи мнозинството в предходния парламент, като ГЕРБ и ДПС се свиха до забележително ниски стойности, а БСП и ИТН изобщо не можах да влязат в Народното събрание. От идеологическа гледна точка, вотът срещу „статуквото“ изправя страната пред категорична доминация на партия без ясни идеологически коор-

динати с фрагментирана опозиция от десни либерали, десни консерватори и десни националисти.

Служебното правителство. Кабинетът на Андрей Гюров посвети усилията си на три основни направления.

На първо място, разбира се, бе организацията на изборния процес. Битката срещу купения и контролирания вот се оказа реален приоритет, и то реализиран относително успешно. За това можем да съдим по изключително мощната кадрова атака срещу всякакви потенциални зависимости в институциите. Незабавно бяха сменени всички областни управители, огромна част от директорите на областни дирекции на Вътрешното министерство, ръководителите на трите най-важни структури на Министерството. Дори впоследствие анализите на наблюдателите установиха несъмнен прогрес в изборните секции, традиционно смятани за „проблемни“. И ако тези дейности на кабинета провокираха твърдения, че са насочени срещу ГЕРБ и ДПС, други дейности изглеждаха като организирани срещу ПБ. Тук влизат създаването на специално звено към Министерството на външните работи за борба с дезинформацията и хибридните заплахи, към което за съветник бе привлечен прочутият журналист Христо Грозев, известен с разобличения на проруски конспирации; публикациите в авторитетни европейски издания като „Политико“, че Гюров е поискал помощ от ЕС срещу руска намеса в българските избори; разследвания на български десни сайтове, че съмнителни групи в социалните мрежи генерират подкрепа за Радев в образа му на борец срещу Запада. Създаде се едва ли не впечатлението, че в България е възможен сценарий „Джорджеску“, подобно на Румъния, където победителят в първия тур на президентските избори през 2025 г. бе дисквалифициран заради обвинения в руски заговор за избора му. Нищо такова не се случи в България, но се запази убеждението за пристрастност на служебния кабинет към проевропейските либерални сили в лицето на ППДБ.

На второ място дойде въпросът за финансите на държавата. Кабинетът на Гюров използва различни случаи, включително във финалния си отчет, за да изтъкне, че е успял да „спаси“ 400 млн. евро от второто и третото плащане по Плана за възстановяване и устойчивост на ЕС; че е изпратил официалното искане за четвърто плащане; и че е прехвърлил в държавния бюджет 1,4 млрд. евро от Българската банка за развитие, досега останали неупотребени там. Общият замисъл бе да се внуши, че волята за борба с корупцията, а не заеми или данъчни промени, може да бъде основният двигател на балансирания бюджет и икономическото развитие.

Трето поле на активност на служебния кабинет се оказа усиленото производство на образи. Създаването на личен имидж на Андрей Гюров бе подхранвано с всички средства на съвременния PR. Предсказуемият резултат бе широко тиражиране на Гюров като евентуален кандидат за президент на изборите през есента – сюжет, който се разгърна из медиите и дори породя дискусии около потенциалната номинация на вицепрезидента. Организацията на изборите, на свой ред, стана повод за натрупване на висок личен рейтинг на служебния вътрешен министър Емил Дечев и на главния секретар на

министерството Георги Кандев. Честите им появи в медиите, а също и информацията, че Кандев е бил заплашван от мафиотски среди, ги произведоха почти в „герои“ за демократичната общност. А последвалата визита на Дечев и Кандев в САЩ вече трябваше да внуши международната подкрепа за тяхно бъдещо присъствие в българската политика.

Новият кабинет. 52-ото Народно събрание бе свикано на първо заседание необичайно бързо за текущата практика, на дванайсетия ден от изборите, а новото редовно правителство с министър-председател Румен Радев също бе избрано в много кратки срокове, на деветнайсетия ден от 19 април. Това темпо влезе в остър контраст с мъчителната агония на предишни legislатури, които не бяха в състояние за няколко седмици дори да си изберат председател, и създаваха масовото впечатление за парализа на институциите.

Беше ясно, че след категоричната победа ПБ ще формира еднопартийно правителство. По-интересно е, че това правителство сякаш искаше да представи резултати от управлението си още преди да е встъпило в длъжност. Такъв се оказа примерът с изпълняващия функциите главен прокурор Борислав Сарафов, който подаде оставка след медиен ултиматум на един от приближените на Румен Радев. Стана ясно, че страната наистина влиза в нов етап след всички лутания от 2020 г. досега.

Персоналният състав на новия кабинет не донесе прекалени изненади. Редовното правителство на Радев напомняше служебните правителства на Радев в миналото. В голямата си част министерските кресла бяха заети от негови бивши министри или заместник-министри. Погледнато в негативен план, нито една фигура, смятана за част от близкия антураж на Радев, не е останала извън разпределението на позиции в Народното събрание, правителството или политическия кабинет на премиера. Критиките, че премиерът е кооптирал кадри на ИТН, ГЕРБ или ППДБ, защото част от министрите имат в биографиите си функции от времето на кабинетите на тези партии, не са напълно уместни. Става дума предимно за кратки присъствия на въпросните фигури в изпълнителната власт, без партийна кариера в съответните формации. Прави впечатление, че няма министри с управленска биография преди 2021 г., от епохата на оспорвания модел „Борисов“. Същевременно е далеч по-видимо ангажирането на кадри на БСП, особено във втория ешелон на властта, като заместник-министри. И тук изненада няма, защото Радев бе не просто излъчен за президент от левицата, но и поддържаше през годините връзки основно с нейните експерти. И нека добавим, че малцина от министрите имат свой самостоятелен политически или граждански авторитет. В частност това важи за министрите на финансите Гълъб Донов, смятан за „сянка“ на Радев; на правосъдието Николай Найденов, без ярко присъствие дори в юридическата колегия; и на външните работи Велислава Петрова-Чамова, която заради възрастта си все още няма сериозна медийна тежест. Може да се допусне, че премиерът лично възнамерява да супервизира сферите, обявени от него за приоритетни в работата на правителството – бюджет и цени; съдебна реформа; външна политика.

Президентът Йотова. На най-високия пост в държавата Илияна Йотова демонстрира твърдостта на Румен Радев, но и по-голяма диалогичност. Като цяло, тя изпълнява в пълен обем конституционните си правомощия и се стреми да внуши незаменимата роля на президентската институция за общата политическа стабилност в страната. Йотова показва, че е коректив на служения кабинет (например, като нарече „неадекватно“ решението на Гюров за споразумение с Украйна; или като остро оспори коментарите на Гюров в Брюксел за влиянието на „един олигарх“ върху казуса със Съвета за мир), но и че може да му оказва нужната подкрепа (например, за организацията на изборния процес и за финан-

совата стабилизация). В отношенията с политическите партии Йотова заложи на изцяло неконфронтационен подход, демонстриран в търсенето на полета на консенсус в консултациите за новия кабинет. Именно в тази сфера президентът има заслугата за относителното съгласие на всички парламентарни сили без „Възраждане“ по непосредствения дневен ред на управлението: цени + бюджет + съдебна реформа. Може да се каже, че от февруари насам Йотова с нарастваща настойчивост поставя публично темата за ценовия скок, така че тя в крайна сметка да се превърне в централна за българската политика изобщо.

3.

Състояние на партийната система

Забележка 2: Този раздел проследява, първо, политическите формации, влезли в 52-ото Народно събрание, и после, останалите политически сили, участвали в предходния парламент или надвишили 1% на изборите от 19 април.

Прогресивна България (ПБ). Новата политическа сила, току-що подала документи за регистрация като партия, влезе в кампанията като предизвестен победител и накрая взе първото място с 1,444 млн. гласове, или 44,59%. Основен актив на ПБ, разбира се, бяха високият личен рейтинг на доскорошния президент Румен Радев и неговите основни послания, насочени към четири различни сегмента от обществото – към левите хора (с ангажирането на леви политици), към либералните кръгове (с обещанията за съдебна реформа и борба с корупцията), към националистите (с претенцията за национално достойнство и край на йес-политиката) и към негласуващите (с надеждата за ликвидиране на едно ненавистно за мнозина политическо статукво).

Листите на новата партия бяха тълкувани по различни начини, но не се превърнаха в скандал, преди всичко защото в тях не фигурираха нито ярки представители на едрия бизнес, нито хора с биографии от дискредитираните „партии на статуквото“, с изключение на кадрите на БСП. Предизборната платформа, ориентирана към насърчаване на бизнеса и финансова стабилизация без данъчни промени, пък не срещна възражения никъде освен именно от БСП. Кампанията на ПБ протече необичайно. Тя дълго време се отличаваше с интертност, с общи изявления за иновации, дигитализация и като цяло елитарни теми, и с публичното мълчание на лидера Радев. Появиха се съмнения, че ПБ не може да набере сила и че рискува дори да загуби част от авансово регистрираната електорална подкрепа. Всъщност, обаче, именно това подготви почвата за финалния шурм, който трябваше – и накрая успя – да убеди колебаещите се и да предизвика електорална вълна. Изявленията на ППДБ и на ГЕРБ срещу „проруските партии“, инициативите на служебния кабинет срещу хипотетичната „руска намеса“, дискусиите в медиите за неизбежността на бъдещи коалиции, и критиките на анализатори, че ПБ не дава никаква конкретика какво нарича „олигархичен модел“, позволиха няколко много силни последни хода. Радев даде специално интервю, в което предупреди, че се канят да „откраднат изборите“ по сценария „Джорджеску“; после изрично подчерта, че няма да прави коалиции с никого, и че единственият шанс за изход от политическата криза е абсолютно мнозинство за неговата партия; след това прожектира своя фотография с руския президент Владимир Путин на закриването на кампанията; а гласувайки в изборния ден натърти, че целта е да

се отстранят (поименно!) Борисов и Пеевски от властта. До голяма степен това предопредели и неочаквано силния изборен резултат.

Вотът за ПБ, ако съдим по екзит-половете на социологическите агенции, е по-скоро консервативен, равномерно разпределен в цялата страна, с доминация навсякъде, освен в етнически компактните турски региони, и стабилен във всички социално-демографски групи, с лек превес към по-малките градове, малко по-ниско образованите, и по-възрастните. Това е вот на недоволството, който формира очакванията на българското общество към ПБ. Още в първите си стъпки в новото Народно събрание ПБ ясно показва, че няма намерение да се съобразява с другите партии и че ще определя сама посоката и темпото си на работа. Решението да отхвърли предложенията на опозицията за временни анкетни комисии говори в тази посока. Несигурността, в която пребивават останалите политически играчи, ще се запази.

ГЕРБ-СДС. С 433 хиляди избиратели, или 13,38%, ГЕРБ регистрира най-ниския резултат в парламентарната си история и за малко не отстъпи второто място. Цифрите са съпоставими единствено с тези на ГЕРБ от европейски избори. Именно европейските избори дават ключ към обяснението – слабата мобилизация на местната власт и местните клиентелистички мрежи. ГЕРБ заложи на напълно традиционна и предсказуема кампания, базирана на посланията за стабилност и растеж, контрастиращи с хаоса и непредвидимостта на другите партии. Друг подход не би могъл и да се очаква, защото в крайна сметка именно стабилността на политическия процес и закрилата на местните бизнеси са в основата на обичайната подкрепа за партията. Още преди старта на официалната кампания се тиражираха съмнения, че част от партийната клиентела на ГЕРБ може да се преориентира към бъдещия нов голям играч в лицето на ПБ. Лидерът Бойко Борисов опита да минимизира щетите, като привлече най-популярните си кметове, Димитър Николов на Бургас и Живко Тодоров на Стара Загора, като организационни секретари на партията. Този ход обаче излезе безплоден. Слухът, че друго знаково лице на ГЕРБ, Делян Добрев, смята да напусне, бе опроверган, но подсили подозренията за протичащ тих вътрешен разпад.

В чисто политически план Борисов реши да не атакува фронтално ПБ, а да създаде очаквания за бъдещо партньорство, което би могло да удържи центробежните сили. Ако изключим една краткотрайна нападка по повод на предполагаемата руска намеса в изборите, когато Борисов асоциира ПБ с

„Тик-Ток-крация“ и „дигитална мафия“, коментарите на лидера на ГЕРБ спрямо Радев бяха предимно положителни. Тази тактика се прехвърли и в 52-ото Народно събрание, където ГЕРБ символично не гласува „против“ кабинета на Радев, а само „въздържали се“, и отправи съвети към мнозинството за „непопулярни мерки с десен профил“, за които то би получило тяхната подкрепа. Има вероятност Борисов да се надява, че с конструктивното си поведение ще се запази от атаки на ПБ и ще може да пренасочи вниманието на ПБ към другия ярък представител на „статуквото“, Делян Пеевски.

„Продължаваме промяната“ (ПП) и „Демократична България“ (ДБ). Коалицията успя да привлече 408 хиляди избиратели, отговарящи на 12,61%, и така да увеличи своя резултат в сравнение с октомври 2024 г. Първата причина за този относителен успех е свързана с факта, че ППДБ бяха инициаторите на протестите, довели до сваляне на предишното управление, и естествено капитализираха част от обществените нагласи за промяна.

Коалицията всъщност проведе една доста разнопосочна и децентрирана кампания, която се фокусираше ту върху подкрепа за акциите на служебното правителство, ту върху императива от навлизане на Поколение Z в политиката, ту върху защитата на Европа и европейските ценности от хибридните заплахи, ту върху еуфорията от изборите в Унгария, предлагащи пример за подражание със своите 80% избирателна активност и със свалянето на прокремълски политик. Икономическите и социалните теми бяха обект на противоречиви послания, излъчвани от ПП и ДБ поотделно и без взаимна координация. Напрежението между партньорите беше явно и видимо още преди официалната кампания. Подредбата на листите доведе до публични критики към лидера на ПП Асен Василев, защото еднолично не е допуснал кандидатурите на популярни лица като Даниел Лорер и Явор Божанков. Тезата за прекомерна лидерска амбиция на Василев сякаш намери потвърждение в смяната на политическия тон на кампанията спрямо проекта на Румен Радев. Ако в началото Радев бе обект на предимно умерени коментари, в най-лошия случай на известен скептицизъм, то в един момент Василев го нарече „страхлив лицемер“ и стартира обвинения срещу бившия президент в проруски намерения и в неискрено желание за демонтаж на модела „Борисов“. По всяка вероятност този подход имаше своята ефективност, защото не позволи на ПБ да привлече голям дял от симпатизантите на ППДБ, просто защото Радев не съумя да навлезе сериозно в проевропейската ниша.

Напрежението между ПП и ДБ избухна незабавно след изборите. Повод за това се оказа преференциалният вот, позволил на редица кандидати на ДБ да изместят партньорите си от ПП за местата в парламента. ДБ неочаквано предложи на ПП да се обединят в „единен субект“, нещо, което Асен Василев логично отказа, просто защото очевидно нямаше никакви предпоставки за това, и в крайна сметка двете формации решиха да се регистрират като отделни парламентарни групи със заявката да образуват „парламентарен съюз“ и да си партнират на предстоящия частичен местен вот в столичния район Средец и на президентските избори. Разце-

плението на ППДБ получи много скоро и идеологическа обосновка. ДБ се обяви за дясна политика, в подкрепа на бизнеса и семействата, докато ПП определи себе си като центристка партия, която провежда и леви, и десни политики, и търси разширяване на подкрепата извън центъра на големите градове.

Движение за права и свободи (ДПС). Партията се сви до 230 хиляди избиратели, равняващи се на 7,12%. Отливът има и символично изражение. Да припомним, че частичните местни избори в Пазарджик през октомври м.г. донесоха първо място на ДПС и стартираха кризисните процеси в управлението на Желязков, а сега в Пазарджик ДПС са трети, с резултат, подобен на националния.

В кампанията партията удачно се насочи към „стратегия подводница“, без големи публични изяви и без никакви участия в националните медии. Очевидно е била направена калкулацията, че всички агресивни изявления на лидера Делян Пеевски спрямо Радев само са повишавали доверието в него и са изолирали ДПС. Неконфронтационната линия продължи и след изборите, без оспорване на резултатите и без обвинения в незаконен натиск, освен пред Европейския парламент. В специална декларация ДПС дори приветства оставката на Сарафов, при положение, че в предходните години бе най-яръст защитник на изпълняващия функциите главен прокурор. Нещо повече, медиите, свързани с ДПС, изцяло прекратиха критичния огън към Радев и го замениха със симпатизиращи коментари. Като вземем предвид бизнес-стила на Пеевски, най-вероятно тук е налице надежда за „сделка“ с новия голям играч в българската политика.

„Възраждане“. Партията финишира със 137 хиляди гласове, равняващи се на 4,25%. Това е същински електорален срив, който лишава „Възраждане“ от над 60% от досегашните избиратели и ги връща до нивата на първото им парламентарно участие през 2021 г. Поражението е сериозно не само заради големината на парламентарната група, а защото минира досегашната претенция на партията, че макар и бавно увеличава електоралните си дялове и така върви с малки стъпки към челните места в българската политика.

Социологическите проучвания показват, че в мнозинството си избирателите на „Възраждане“ са предпочели ПБ заради по-убедителната заявка на Радев да защитава националния интерес. Лидерът на „Възраждане“ Костадин Костадинов, който от самото начало си даваше сметка за този риск, избра курс на рязка радикализация, натоварен със задачата да разобличава Радев като „фалшив герой“, обслужващ същите външни сили като другите партии. Опасенията от възхода на Радев личаха навсякъде. При подредбата на листите за 19 април „Възраждане“ запази 29 от 31-те си водачи на листи от октомври 2024 г. Явно бе нежеланието да се поемат рискове и да се търсят пробиви към нови политически пространства. Костадинов се стремеше да не допуска отлива на разочаровани партийни активисти към ПБ, и както във футбола, да „пази резултата“. Единственото по-иновативно решение, насочено към други националистически ниши в страната, бе програмата „България 1400“, която бе призвана

да подготвя страната за честване на юбилея от създаването на Стара Велика България на хан Кубрат – „първата българска държава на европейския континент“, и да измести началото на българската история с половин век назад. Извън тази инициатива „Възраждане“ основно експлоатираше обичайните си теми, свързани със заявката за връщане на лева като национална валута и отмяна на санкциите срещу Русия, но вече и посредничество с Иран за спиране на конфликта в Близкия Изток.

Като цяло радикализиращата стратегия даде шанс на „Възраждане“ да остане в парламента, но не и нещо повече от това. Главно понятие на кампанията, каквото бе „национално предателство“, бе девалвирано от свръхупотреба и загуби медийния и обществения си ефект. Костадинов обвини в национално предателство и поиска разследване последователно на кабинета на Гюров (заради споразумението с Украйна), на президента Йотова (заради вето на върху Изборния кодекс, ограничаващ гласуването извън ЕС), отново на Йотова и на бившия председател на парламента Наталия Киселова (защото са допуснали, че е имало българско съучастие в депортацията на евреи от Беломорска Тракия и Вардарска Македония през Втората световна война), на Бойко Борисов и на Росен Желязков (заради разнообразни техни прояви), и най-накрая на Румен Радев (защото в своя реч бил подкрепил федерализация на Европа, което означавало ликвидиране на българската държава).

След изборите Костадинов запази последователност в поведението си и започна да обяснява как избирателите на ПБ са били излъгани. Нов и по-различен нюанс в изявите му бе твърдението, че след провала на БСП левите симпатизанти вече можели да намерят своето политическо представителство във „Възраждане“.

Българска социалистическа партия – Обединена левица (БСП-ОЛ). С 3% от гласовете, равняващи се на близо 98 хиляди гласа или с 85 хиляди по-малко в сравнение с октомври 2024 г., левицата за първи път след Втората световна война не успя да прекрачи прага за влизане в парламента.

Тежкото поражение се случи на фона на огромните усилия на новоизбрания партиен председател Крум Зарков, който се опита да постигне електорална мобилизация чрез фокус върху „новия път“ на завръщане към левите ценности и върху лидера като носител на промяната. Целта на БСП в кампанията бе задържане на традиционния „червен“ електорат от предишните избори. Имаше ясна подкрепа от Партията на европейските социалисти (ПЕС) за българските социалисти. Формулирана бе и ясна кауза в защита на мира и на социалната справедливост, изразяваща се в проект за нова данъчна система. В партийните листи бе предоставена много по-голяма свобода на местните структури, за сметка на политическите фигури, асоциирани със съюза с Борисов и Пеевски. С изключение на председателя, беше прекратена практиката представители на партийния елит да водят по две листи едновременно. За да се избегне столичната хегемония в ръководството, ярко участие в ключовите събития на левицата, редом с председате-

ля, взе популярната социалистическа кметница на Троян Донка Михайлова. За първи път активно в агитацията се включиха цели трима бивши председатели на партията – Георги Първанов, Сергей Станишев и Михаил Миков. Ангажираха се, както чрез листите, така и чрез публична подкрепа, популярни фигури на лявото от типа на Татяна Дончева и Мая Манолова. Течеше активен диалог с нови леви групи и с граждански организации, доскоро игнорирани от партийните елити. И не на последно място, БСП за първи път се ползваше с позитивната нагласа на редица от най-ярките коментатори в социалните медии.

Неуспехът, разбира се, може да се обясни основно с отлив на симпатизанти към новата партия на бившия президент Румен Радев. Същевременно това разкрива дълбока и тежка криза на доверието в партията изобщо, стигаща на места до политическа парализа. Двата месеца на Зарков като лидер се оказаха недостатъчни за създаване на нов облик. След изборния провал, Зарков поиска и получи вот на доверие за цялостно обновление на БСП, ориентирано към ново широко ляво движение и отворено към синдикати, граждански структури и изявени леви личности. Шествието на БСП в столицата за 1 май, Деня на труда, действително бе почетено и от синдикални лидери, и от много хора извън партията. Въпросът за бъдещето на единствената по-значима лява партия в България остава открит. Този въпрос е с повишена трудност и заради намерението на новата управляваща формация ПБ да привлече все повече кадри на БСП в изпълнителната власт, обезкървявайки допълнително левицата.

Другите „малки“ партии. Под 4%-овата бариера за влизане в Народното събрание останаха немалко партии, както досега парламентарно представени, така и нови. Между тях „Морал, единство, чест“ (МЕЧ) на Радостин Василев и „Величие“ на Ивелин Михайлов заслужават специално внимание, защото техните избиратели устояха на притегателната сила на ПБ и съхраниха избора си. „Величие“ дори увеличи своя резултат с 3 хиляди гласа, така че и те, и МЕЧ при по-ниската активност от октомври 2024 г. биха влезли в парламента. Може да се приеме, че и двете партии са намерили електорални ниши, към които никой друг няма претенции – за МЕЧ това са хората, желаещи да чуват разобличения спрямо всички; а за „Величие“ това са увлечените от съзерцателния исторически романтизъм. От друга страна, ИТН и Алиансът за права и свободи (АПС) на Ахмед Доган претърпяха тежко и закономерно поражение. ИТН понесе щетите от арогантността на своето участие в кабинета „Желязков“ и от неадекватната си кампания, фокусирана върху критики и обиди към ППДБ, а АПС така и не можа да обясни какъв е смисълът от съществуването ѝ и с какво точно представлява българските турци. Прозорецът за промяна, широко отворен от ПБ, бе използван и от още една нова формация, „Сияние“, създадена от Николай Попов – баща на загиналото при пътен инцидент момиченце Сяна. Тази партия съумя да акумулира гнева на хората от безнаказаността по пътищата и да направи нелош резултат, който веднага насърчи Попов да започне изграждане на местни структури в името на бъдещи изборни участия.

Крайният неуспех на тези пет политически формации да влязат в Народното събрание до известна степен е неуспех и на стратегиите тип „герои“ и „жертви“, възприети от тях в кампаниите им. МЕЧ и ИТН се представяха за герои, твърдо решени да победят всички врагове – и способни да го на-

правят. Обратно, „Сияние“, „Величие“ и АПС предпочетоха образа на „жертвата“ – в първия случай жертви на изнудване от големите партии, във втория жертви на политическия елит, в третия жертви на Делян Пеевски.

4.

Прогресивният политически и обществен дневен ред

Предизборната кампания протече в национална и международна среда, беязана от инфлация, обедняване и разнообразни рискове за социалната сигурност. Освен БСП, само синдикатите бяха тези, които се опитваха да привлекат вниманието на политическите сили върху необходимостта от спешни мерки за защита на доходите на хората. Така Конфедерацията на независимите синдикати в България (КНСБ) излезе с 12 мерки за подкрепа на българските домакинства и бизнес, които представи и пред партиите, и пред служебния кабинет, а накрая и пред новите управляващи от ПБ.

Откликът не е ентузиастичен, но темата по никакъв начин не е слязла от дневния ред.

Синдикатите систематично акцентираха и на проблемите с неравномерни индексации на заплатите в бюджетния сектор, които са продукт на хаотична и недомислена бюджетна политика от години насам. Това доведе до протестни акции в „Български пощи“ и в градския транспорт в няколко града, и в крайна сметка до реализация на исканията.

5.

Основни изводи, прогнози и препоръки

Изборните резултати от 19 април сочат безпрецедентна за последните десетилетия победа на една политическа сила. Това е първото абсолютно мнозинство в България след 1997 г., факт, който едновременно открива големи хоризонти, но и концентрира политическата отговорност за бъдещето на страната върху ПБ и в частност върху министър-председателя Румен Радев. ПБ спечели изборите заради масово разпространените надежди, че това ще донесе най-после край на един порочен корупционен модел на управление и на политическата безпътица. Призивите на Радев за абсолютно мнозинство бяха чути от българските граждани, които в голямата си част осъзнаха, че просто няма друг вариант да се излезе от тази спирала на неспирни предсрочни избори, и че алтернативата на Радевата победа са нови избори наесен или временни коалиции на взаимното изнудване.

В оценките на политици и анализатори се чу, че е настъпил краят на политическата криза в България. Това действително е така. Големи политически сътресения едва ли могат да се очакват поне до края на годината, а може би и след това. Причината не е само, че ПБ има абсолютно мнозинство, но и защото няма, и не се очертават, политически актьори, които не са изолирани или компрометирани и биха могли убедително да претендират за субекти на по-добро управление.

Външната политика на страната стана тема на множество спорове, породени от двусмислеността на политическите послания на Радев и ПБ. „Обрат“ или „завой“ е много малко вероятно да се случи. Може би новото правителство ще се дистанцира от някои проукраински инициативи на Брюксел, но без да блокира общата политика, без „вето“ и без амбиции за „нов Орбан“. Пред Радев лично, от гледна точка на собствения му авторитет, стои задачата да постигне развитие по казуса с „Боташ“, донесъл му много обвинения за недалновидни и дори пагубни решения в енергетиката. Също така, постепенно се очертава и перспективата за българско членство в Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР), която ще доведе до някакъв тип външнополитическа мобилизация. Биографията на външния министър в новия кабинет подсказва тази ориентация.

Огромните предизвикателства са по-скоро във вътрешната политика. Картината на общественото мнение, представена в социологическите проучвания, разкрива усещане за несправедливост, впечатление за масово и ускорено обедняване, и страхове за мира и стабилността в региона и света. Като че ли дневният ред на новото управление не само е очертан, но е и потвърден от неговите водещи представители и признат в една или друга степен от опозицията: антиинфлационна стратегия + бюджет + съдебна реформа. Конкретни действия могат да се прогнозира в много близка перспектива, от порядъка на седмици. Именно сега, след изборите, мнозинството има най-голяма свобода на поведение и може да реализира най-радикалните си идеи, без да му тежат умората на хората и недоволството от грешките. Предварителните заявки по-скоро открояват замразяване на данъчната система, запазени социални плащания, фокусиране върху най-уязвимите групи, поддържане на тавана на дефицита. С други думи, най-вероятно ни предстоят опити за налагане на контрол и дисциплина, мотивирани от надвисналата опасност от дългова спирала.

Изборните резултати имат и още една ясна последица: разгаряща се „война за лявото наследство“. Повечето политически сили почти не коментираха отпадането на БСП от парламента, но са си направили своите изводи за наличие на вакуум в лявото пространство. ПБ не само заложиха класическата триада на социалдемократията „свобода, справедливост, солидарност“ в своята платформа, но след изборите заговориха за позициониране „вляво от центъра“ с оглед на „безпризорните избиратели вляво“. „Възраждане“ обявиха, че левите избиратели могат да намерят при тях представителство. ПП след раздялата с ДБ подчертаха, че не са десни като досегашните си партньори, а наблягат на доходите, социалната сигурност и по-бедните слоеве. Самата БСП е достигнала до много труден кръстопът, който води или към маргинализация (и изтичане на кадри и активисти към ПБ), или към нова електорална база (събираща млади, работещи бедни, интелектуалци). Следващите месеци ще дадат възможност да разберем какво съдържание влага партийното ръководство в идеята за „широко ляво движение“, и колко реалистична, при настоящите условия, е тази концепция.

За автора

Д-р Борис Попиванов е доцент по политология в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Изследванията му са концентрирани в областта на политическите идеологии, теорията и историята на лявото, както и българския преход.

За изследването

Фондация Фридрих Еберт България издава „ПОЛИТБАРОМЕТЪР“ от 2000 година насам, анализирайки актуалните и дългосрочни политически процеси и идентифицирайки тенденциите в българската политика със специален фокус върху политически партии като главни актьори на демокрацията. В ситуация, в която качеството и безпристрастността на българските медии са под въпрос, имаме за цел да предоставим на българските и чуждестранните читатели научна основа за по-нататъшна политическа дискусия.

bulgaria.fes.de

Политбарометър

Безпрецедентният изборен успех на „Прогресивна България“ слага край на политическата криза в България.

Българските граждани ясно поискаха демонтаж на досегашния модел на управление.

Поражението на БСП изисква кардинална трансформация на лявото пространство в страната.

Повече информация по темата ще намерите тук:

➤ bulgaria.fes.de